

بهره‌کشی از کارگران زن ایران در سکوت و تاریکی

مه ۲۰۱۸

گزارش ماهانه
کمیسیون زنان شورای ملی مقاومت ایران

بهره‌کشی از کارگران زن ایران در سکوت و تاریکی

شرایط کار برای زنان کارگر ایران به شدت متفاوت از شرایط هم‌تایان مردشان می‌باشد. به ندرت وضعیت آنها دیده و یا درباره آن صحبت می‌شود. مشارکت زنان در جنبش کارگری قابل توجه نیست و آنها در سکوت و تاریکی مورد ستم قرار می‌گیرند. زنان تحت ستم مضاعف قرار دارند بخشی به این دلیل که قوانین رژیم ایران اولویت استخدام و اشتغال را به مردان می‌دهد و زنان بخش کوچکی از نیروی کار رسمی را تشکیل می‌دهند.

در نقطه مقابل، زنان بخش بزرگی از نیروی کار در کارگاه‌های غیررسمی را تشکیل می‌دهند که تحت نظارت دولت قرار ندارد و کارت سبز دارند که به کارگرانشان کمتر حقوق بدهند و مزایا و بیمه‌ای برای آنها در نظر نگیرند. زنانی که برای امرار معاش و تأمین مایحتاج خانواده هایشان حاضرند به هر شغلی تن بدهند به طور وسیعی از سوی این کارگاه‌ها شکار می‌شوند.

تعداد زیادی از زنان نیروی کار خود را به بهای خیلی کم می‌فروشند بدون اینکه به عنوان کارگر حس شوند و یا به حساب بیایند. آنها بین ۱۰ تا ۱۲ ساعت در خانه مشغول زدن چسب به پاکت و یا منجوق دوزی هستند و مزد روزانه آنها تنها ۵ هزار تومان می‌باشد. این زنان حتی یک کارفرمای مشخص هم ندارند و حاصل کار آنها از طریق واسطه‌ها به فروش می‌رسد که بیشتر درآمد آنها را به جیب خود می‌ریزند.

در عین حال وضعیت کارگران ایران یک حیطه ممنوعه است و تحقیقات و آمار معدودی که در این رابطه هر از گاهی منتشر می‌شوند به تعداد زنان و مسائلی که در محیط کار مردسالارانه و تحت قوانین تبعیض آمیز پیش روی آنها قرار دارد، نمی‌پردازند. به مناسبت اول ماه مه، روز جهانی کارگر چند گزارش و مصاحبه در رسانه‌های ایرانی چه حکومتی و چه آزاد منتشر شد که در رابطه با وضعیت رقت‌انگیز زنان کارگر قدری روشن‌گر است.

اعتراف مقامات به شرایط نو برده داری

در یک گردهمایی که روز ۸ اردیبهشت ۹۷ در یکی از سالنهای وزارت کار برگزار شد، معصومه ابتکار، معاون روحانی در امور زنان و خانواده، اعتراف کرد که «زنان در اشتغال غیررسمی بیشترین سهم را دارند».

خبرگزاری رسمی ایرنا نوشت اشتغال غیررسمی شامل مشاغلی است که خارج از ساختارهای رسمی قرار دارد؛ به عبارتی شامل کار در واحدهایی است که به ثبت نرسیده یا از نظارت دولت مخفی مانده است. افراد دارای مشاغل غیررسمی هر چند در آمار شاغلان قرار می‌گیرند اما زیر پوشش بیمه‌های حمایتی درمانی و بازنشستگی قرار ندارند.

همچنین علیرضا محجوب، دبیرکل خانه کارگر (یک نهاد حکومتی) و عضو کمیسیون اجتماعی مجلس ملایان، نیز اعتراف کرد که «زنان بیشترین درصد بیکاری را دارند» و «نرخ مشارکت اقتصادی بانوان قابل توجه نیست». (خبرگزاری رسمی ایرنا - ۸ اردیبهشت ۱۳۹۷)

در یک گردهمایی دیگر که روز ۱۰ اردیبهشت ۹۷ در قم برگزار شد، احمد امیرآبادی فراهانی، عضو هیئت رئیسه مجلس، تأیید کرد که شرایط کار زنان کارگر یک «برده داری جدید» است. وی گفت: «اجحاف در برخی از مراکز تولیدی علیه بانوان در پرداخت دستمزد و ساعات بالای کار، برده داری جدید است».

امیرآبادی افزود، «یکی از نکاتی که ما را زجر می دهد و متأسفانه در سطح استان نیز وجود دارد حضور بانوان بدون دریافت حقوق کافی در مراکز تولیدی است... من به مراکز تولیدی سر زده ام برخی از بانوان از نظر ساعت کار بیش از حد قانونی مشغول به کار هستند و هم از نظر دریافتی، حقوق کم دریافت می کنند.»

وی در بخشی از سخنان خود اذعان داشت که زنان و دختران «از صبح زود به مراکز تولیدی می روند و تا ۱۲ ساعت با حقوق ناچیز ۴۰۰ هزار تومان کار می کنند». (خبرگزاری حکومتی ایسنا - ۱۱ اردیبهشت ۱۳۹۷)

حداقل دستمزد حدود ۹۶۱ هزار تومان و خط فقر ۴ میلیون تومان است.

نبود حقوق برابر، امنیت شغلی و بیمه برای زنان کارگر

یک مقام حکومتی دیگر روز ۱۳ اردیبهشت ۹۷ در یک مصاحبه با خبرگزاری رسمی رژیم، ایرنا، به شرایط فاجعه بار زنان کارگر در استان قزوین، در شمال غرب تهران، اشاره کرد.

فاطمه پورنو، دبیر اتحادیه زنان کارگر قزوین - یک نهاد حکومتی، گفت، «کارگران زن با وجود آنکه دوشادوش مردان در واحدهای تولیدی کار می کنند از نظر دستمزد با مردان مساوی نیستند. آگاهی نداشتن به حقوق قانونی در بین این افراد موجب شده تا حتی هیچ اطلاعی از پرداخت بیمه خود در فیش حقوقی نداشته و به همین جهت و برای جلوگیری از اخراج از سوی کارفرما، راضی به شکایت هم نمی شوند.»

پورنو در بخش دیگری از اظهاراتش گفت، «قراردادهای موقت طی سه دهه اخیر موجب شده تا کارگران زن از امنیت شغلی محروم شوند. گاهی کارفرمایان در مقابل کوچکترین خطایی از سوی کارگر، با وی بدرفتاری می کنند. زنان جامعه کارگری اغلب سرپرست خانوار بوده و در عین حال نیز با ساعت های کار طولانی روبرو هستند اما بسیاری از حقوق و مزایا شامل حال آنان نمی شود.»

وی همچنین خاطرنشان ساخت که اکثریت زنان کارگر سرپرست خانوار هستند و افزود، «دختران جوان بسیاری هستند که به خاطر کاهش فشار مالی از دوش خانواده و کمک به والدین اقدام به کار در واحدهای تولیدی کرده و شرایط سخت کار در کارگاه ها و کارخانجات را تحمل می کنند.» (خبرگزاری رسمی ایرنا - ۱۳ اردیبهشت ۹۷)

یک مقام حکومتی دیگر به نام عبدالله بهرامی، مدیرعامل اتحادیه سراسری تولیدکنندگان فرش دستباف در یک مصاحبه در روز ۲۶ اردیبهشت ۹۷، گفت: «بیشتر قشر قالیباف کشور را خانم ها تشکیل می دهند و اگر بخواهم به درصد بگویم بانوان ۷۰ درصد قالیبافان را تشکیل می دهند.»

بهرامی در یک مصاحبه روز ۲۶ اردیبهشت ۹۷ با خبرگزاری حکومتی ایسنا، خاطرنشان ساخت که ۳۲۰,۰۰۰ تن از یک میلیون قالیباف کشور زیر پوشش بیمه قرار دارند. وی افزود، «درصد زیادی از این قالیبافان را نیز زنان سرپرست خانوار تشکیل می دهند مگر حمایت از زنان خانه دار و زنان سرپرست خانواده چیست؟ همین است که بیمه شوند و آینده آنها تضمین شود. بیش از ۱۵۰ هزار خانوار بی پشتیبان شده اند در حالی که خیلی از آنها زنان سرپرست خانوار هستند که هم پولشان رفته است و هم دیگر امنیتی ندارند.»

چند کیس

نبودن قوانین حمایتی از زنان کارگر و استفاده رایج از قراردادهای موقت وضعیتی به مراتب سخت تر از کارگران مرد برای آنها به وجود آورده است. تعدادی از کارگران زن استان قزوین نسبت به کارهای طاقت فرسا و مضاعف که هیچ سنخیتی با جسم و توان آنها ندارد، گلایه دارند.

زهرا پرهیزگاری، دانش آموخته رشته حقوق، اخیراً به خاطر تعطیلی خط تولید کارخانه ای که در آن کار می کرد، از کار بیکار شده است. او در مصاحبه با خبرگزاری رسمی رژیم ایران از شرایط سخت کار در واحدهای تولیدی برای زنان شکایت کرد. زهرا ضمن اشاره به رفتارهای نامناسب برخی کارفرمایان با کارگران زن، از نبودن قوانین حمایتی و کمبود اشتغال برای زنان شکوه کرد که موجب شده فردی حتی با وجود مدرک دانشگاهی، برای گذراندن معاش خود مجبور به کار در محیطی نامناسب با تحصیل و جنسیت خود، باشد.

حدیثه رستمی، زن جوان دیگری است که به خاطر تعطیلی کارخانه بیکار شده است. او شرایط کار را «به شدت مردانه» توصیف کرد و افزود، «با وجود کار مساوی با مردان، ما از کمترین حقوق و مزایا بهره مند بودیم... متأسفانه در واحدهای تولیدی بین کارگری که سال ها بر روی خط تولید کار کرده با کارگری که تازه پا به کارگاه گذاشته از نظر دستمزد تفاوتی قائل نمی شوند.» خانم رستمی همچنین از اعمال خشونت و تبعیض علیه زنان از سوی برخی کارفرمایان و وضعیت بد بهداشتی در واحدهای تولیدی برای زنان گله کرد. او گفت که تعدیل کارگران باعث فشار مضاعف بر نیروهای دیگر شده و آن وقت کارگران مجبورند کارهای بیشتری را که چندان تناسبی هم با توان جسمی آنها ندارد را انجام دهند. (سایت نیمه حکومتی آریا نیوز، ۱۳ اردیبهشت ۹۷)

آسیب پذیرترین نیروی کار در بازار کار

زنان همواره به عنوان آسیب پذیرترین گروه در بازار کار ایران مطرح بوده‌اند.

همانطور که از اظهارات و اعترافات حکومتی و برخی گزارشات منتشره مشخص شد، زنان نخستین قربانیان هرگونه مشکلات و چالش‌های اقتصادی بوده و اولین گروهی هستند که مشمول تعدیل‌های نیروی کار می‌شوند. زنان به عنوان نیروی کار درجه دوم به شمار می‌آیند و در فضای کار برابر مشمول حقوق نابرابر می‌شوند.

طرح‌هایی که طی سال‌های اخیر در قالب افزایش مدت زمان مرخصی زایمان برای زنان شاغل یا کاهش ساعت کاری زنان دارای شرایط خاص، ارائه شده اند عملاً موجب کاهش تمایل کارفرمایان برای استخدام یا جذب نیروی زن شده و به کارفرمایان کوچک و بزرگ دستاویزی داده است که از استخدام زنان خودداری کنند و در صورت استخدام، امنیت شغلی آنها در صورت ازدواج یا بارداری مورد تهدید قرار گیرد.

زنان همچنین عمده نیروی کار در بنگاه‌های کوچک با کمتر از ۱۰ کارگر را تشکیل می‌دهند. این بنگاه‌ها از قانون کار مستثنی هستند و تحت نظارت دولتی قرار ندارند. به این بنگاه‌ها، بخش غیررسمی و یا «اقتصاد خاکستری» اطلاق می‌شود.

زنانی که در اقتصاد خاکستری و بخش غیررسمی استخدام می‌شوند ناگزیرند بدون هیچ نظارتی، با حداقل حقوق و بدون هیچ گونه مزایای قانونی از جمله بیمه بازنشستگی و سلامتی به کار مشغول شوند. همین زنان که با حداقل دستمزد و حقوق، نیروی کار بخش غیررسمی را تشکیل می‌دهند، به راحتی نیز از این بازار حذف شده و همواره در معرض بیکاری قرار دارند، آن هم بدون هیچ گونه حقوق بیکاری.

در کنار این مسئله، این بنگاه‌های کوچک اولین گروه از واحدهای تولیدی هستند که در فراز و نشیب‌های اقتصادی تعطیل می‌شوند. با توجه به سهم بیشتر زنان در نیروی کار بنگاه‌های کوچک، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که در دشواری‌های اقتصادی سال‌های اخیر بیکاری در میان زنان بیشتر بوده است. این وضعیت زنان را هرچه بیشتر به سمت عقد قراردادهای موقت برای امرار معاش سوق می‌دهد.

طبق برآوردهای اخیر ۸۵ درصد کارگران کشور به صورت قراردادی در بنگاه‌ها مشغول به کار هستند. در حالی که گزارشی رسمی از سهم زنان از کل کارگران قراردادی موجود نیست اما برآوردها حاکی از آن است که سهم زنان در این میان به نسبت بالاتری از مردان قرار دارد.

همانطور که پیش تر از قول یکی از مقامات رژیم نقل شد، در برخی واحدهای تولیدی در ایران، شرایط کار زنان را تنها می‌تواند با عبارت «برده داری جدید» توصیف نمود.